E-ISSN : 2181-4341
https://wordlyknowledge.uz
IMPACT FACTOR(SJIF) : 3,934

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023

O‘ZBEKISTONDA OLIY TA’LIMNI RAQAMLASHTIRISH: YUTUQLAR VA MUAMMOLAR

M.M.Umedulloyev

TMTI “Bino va inshootlar qurilishi”kafedrasi assistenti

M.I.Ziyodullayeva

TerDU “Transport tizimlari va inshootlari”kafedrasi stajyor o’qituvchisi

ANNOTATSIYA

Maqolada oliy ta’lim tizimini raqamlashtirish muammosi va uning yutuqlari kabi masalalarni ochib berilgan. Muallif o‘quv jarayoniga raqamli texnologiyalarni joriy etishning onlayn va masofaviy ta’limni rivojlantirish istiqbollari bilan bog‘liq ijobiy tomonlarini izchil tadqiq qiladi.

Kalit so’zlar

Raqamlashtirish, oliy ta’lim, ta'limdagi innovatsiyalar, elektron ta'lim, onlayn ta'lim.

Kirish. Ushbu tadqiqotning dolzarbligi postindustrial davr tamoyillari va qadriyatlaridan kelib chiqqan holda zamonaviy jamiyat hayotida ta'limning alohida o'rni bilan bog'liq. Inson salohiyatining sifati, odamlarning tabiiy va ijtimoiy qiyinchiliklarga dosh berishga tayyorligi ko'p jihatdan ta'lim tizimi faoliyatining samaradorligiga bog'liq. O’zbekistonning hozirgi rivojlanish bosqichida bo'lgan ijtimoiy-iqtisodiy sharoitlar milliy ta'lim tizimini takomillashtirish zarurligiga olib keldi.

Asosiy qism. Ta'lim jarayonining sifati kelajakda davlatning mutaxassislar bilan ta'minlanishiga muqarrar ravishda ta'sir qiladi va shuning uchun bu muammolarga alohida e'tibor qaratish lozim. Milliy ta’limni takomillashtirish jarayonida har yili zamonaviy texnologiyalarning ahamiyati ortib bormoqda, ularning joriy etilishi ta’limni modernizatsiya va rivojlantirish, shuningdek, bo‘lajak mutaxassislarni tayyorlash sifatini oshirish va ta’limni fanga yaqinlashtirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, bunday texnologiyalar asosan ta'lim faoliyatiga mavjud yondashuvlarni qayta ko'rib chiqishni, shuningdek ularning jamiyat va alohida ijtimoiy guruhlarga ta'sirini tahlil qilishni talab qiladi. Shu munosabat bilan o'quv jarayonini texnologiyalashtirish va uning ijtimoiy oqibatlarini o'rganish ilmiy tadqiqotning juda dolzarb yo'nalishi bo'lib ko'rinadi. Axborot inqilobi zamonaviy jamiyat hayotiga tez kirib, uning hayotining turli sohalari faoliyatini sezilarli darajada o'zgartirdi.

Raqamlashtirish axborot inqilobining asosiy tarkibiy qismlaridan biri sifatida nafaqat ta’lim tizimi mexanizmiga mustahkam o‘rnashib oldi, balki ushbu mexanizmni, ta’limning mohiyati va xarakterini tubdan o‘zgartirdi. Agar ta'lim toifasini klassik tushunish haqida gapiradigan bo'lsak, bu o'quvchi o'zlashtirishi kerak bo'lgan bilim, ko'nikma, malaka va kompetensiyalar tizimini, shuningdek, ijodiy faoliyatda tajriba va

dunyoga qadrli munosabatni o'zlashtirishni anglatadi. Ta'lim boshqa faoliyat turlaridan oldin bo'lib, shaxsni ijtimoiylashtirishda ham, jamiyat taraqqiyotida ham muhim omil hisoblanadi. Zamonaviy jamiyat hayotida ta'lim muassasasining roli o'sishda davom etmoqda.

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023

O'zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoyev 2020 yil 25 yanvardagi 2020 yil uchun eng muhim ustivor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Muroja'atnomasida ham mamlakatimizda raqamli iqtisodning rivojlanishi bo'yicha quyidagilarni aytib o'tdi: "Mamlakatimizda ilm-fanni yanada ravnaq toptirish, yoshlarimizni chuqur bilim, yuksak ma'naviyat va madaniyat egasi etib tarbiyalash, raqobatbardosh iqtisodiyotni shakllantirish borasida boshlagan ishlarimizni jadal davom ettirish va yangi, zamonaviy bosqichga ko'tarish maqsadida men yurtimizda 2020 yilga "Ilm, ma'rifat va raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish yili ", deb nom berishni taklif etaman ". Yangi raqamli texnologiyalar axborot jamiyatining asosi sifatida qabul qilinadi. Axborot jamiyati - bu jamiyat a'zolarining aksariyati axborotni ishlab chiqarish, saqlash va qayta ishlash bilan shug'ullanadigan jamiyat deb ta'riflanadi.

Hozirgi vaqtda ko'plab universitetlar oliy ta'lim muassasasining o'quv jarayonida yangi texnologiyalardan foydalanish bo'yicha aniq raqamli strategiyalarni ishlab chiqmoqda. Shuning uchun ham ta’lim jarayonini raqamli tashkil etish va talabalar va o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, jamiyatni raqamlashtirishni pedagogik tadqiqotlarning asosiy mavzulari sifatida belgilash zarur. Elektron “aqlli” qurilmalar va sensorlar, bulutli texnologiyalar, ilg‘or tahliliy vositalar kabi rivojlangan texnologiyalar oliy ta’lim mazmunini o‘zgartirmoqda. Ushbu texnologiyalar o'quv jarayonini takomillashtirish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Shu bilan birga, o'qituvchining raqamli savodxonligi muhim ahamiyatga ega, bu "o'qituvchining kerakli natijalarga erishish uchun mavjud texnologiya va qurilmalardan foydalangan holda bilim va ko'nikmalarini" rivojlantiradi.

Zamonaviy sharoitda universitetlar talabalarga o'quv jarayonida raqamli texnologiyalardan maksimal darajada foydalanishni o'rgatish majburiyatini oladi. To'g'ri ta'lim strategiyasini ishlab chiqadigan universitetlar talabalar va professor-o'qituvchilar bilan o'zaro munosabatlar uchun ko'plab qiziqarli yangi imkoniyatlarni ochishi mumkin. Raqamli texnologiyalar yordamida aniq natijalarga erishishning yagona yo'li yo'q. Individual o‘qituvchilarga raqamli texnologiyalar bilan ishlashning yangi usullarini sinab ko‘rish imkoniyatini berish va ularga kerakli yordamni berish orqali o‘qituvchilar malakasini oshirish kolleji o‘zining raqamli identifikatoriga ega bo‘lgan dinamik muassasaga aylanishi mumkin. Raqamli asrdan foydalanish har bir o‘qituvchining o‘ziga bog‘liq.

O‘zbekiston Respublikasining raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish dasturida ta’lim tizimi uchun kadrlar tayyorlash masalasi asosiy omillardan biri sifatida kiritilgan. U inson resurslari va ta'limning quyidagi asosiy yo'nalishlarini belgilaydi:

- texnologiya bo'yicha shaxsan ta'lim berish;
- mazkur yo‘nalishlar bo‘yicha chuqur bilimga ega mutaxassislar
- tayyorlanishi mumkin bo‘lgan ta’lim tizimini yaratish;
- oliy ta’lim muassasalarida yuqori malakali mutaxassislar tayyorlash;
- raqamli iqtisodiyotni har tomonlama o‘rganish uchun zarur bo‘lgan
- zamonaviy ilmiy va amaliy adabiyotlarni yaratish;
- mehnat bozori mexanizmlarini ishlab chiqish;
- elektron platforma texnologiyalaridan foydalangan holda iqtisodiyotning
- turli tarmoqlarida milliy ekotizimlarni yaratish

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023

Shu bois respublikamizda raqamli iqtisodiyot dasturi yaratildi va muvaffaqiyatli amalga oshirilmoqda. Ta'limni raqamlashtirishning eng muhim chorasi malakali kadrlar tayyorlash va raqamli axborot infratuzilmasini yaratish bo‘ldi. Shuning uchun har bir universitet o'qituvchisi o'z yo'l xaritasini ishlab chiqdi, bu esa ta'lim uchun katta qiziqish uyg'otdi. Raqamli innovatsiyalar sohasida ishlaydigan kadrlar tayyorlanishi va o'qitilishi kerak. Raqamli effektlarning tarqalishi sanoatga qarab farq qiladi, shuning uchun o'qitish raqamli iqtisodiyotga mos kelishi kerak. Shunday qilib, bizning tadqiqotimiz ta'lim sohasini raqamlashtirishni xolisona tahlil qilishga urinishni amalga oshirdi va mamlakatimiz ta'lim tizimida raqamlashtirishni rivojlantirishning qator muammolari va istiqbollarini aniqlash imkonini berdi.

Raqamli inqilobni “qo‘llab-quvvatlovchi” argumentlar orasida biz mehnat bozoridagi tub o‘zgarishlarni, yangi vakolatlarning paydo bo‘lishini, hamkorlikni yaxshilashni, fuqarolarning mas’uliyatini oshirishni, ularning mustaqil qarorlar qabul qilish qobiliyatini ta’kidlaymiz; ta'lim jarayonlarini o'zgartirish, axborotni topish va muammolarni hal qilishda talabaning rolini oshirish, muloqot qobiliyatlari va ijodkorlikni rivojlantirish; iqtisodiy samaradorlik, vaqt va geografik chegaralarning yo'qligi, o'qituvchi ishini individuallashtirish, optimallashtirish imkoniyati [2].

Biroq, chuqurroq o'rganib chiqqach, bu dalillarni unchalik aniq talqin qilish mumkin emas. Jamiyat uchun raqamlashtirishning xavf-xatarlari ta'lim, keyin esa boshqa barcha ijtimoiy munosabatlarning insoniylashuvi, odamlarning intellektual madaniyati inqirozining mumkin bo'lgan chuqurlashishi, ularning ijodiy bo'lish qobiliyati, qadriyatlarga asoslangan pragmatizm va individualizmning kuchayishi bilan bog'liq

Mahalliy ta’lim tizimida raqamlashtirishni rivojlantirishning yaqin istiqbollari uchta belgilovchi yo‘nalishni o‘z ichiga oladi:

- birinchidan, ta’lim muassasalarini yuqori sifatli dasturiy ta’minot, ta’lim resurslaridan foydalanish imkonini beruvchi axborot tizimlari bilan jihozlash;

- ikkinchidan, bu talaba va o‘qituvchining bilvosita o‘zaro hamkorligini nazarda tutuvchi axborot (masofaviy) texnologiyalarni joriy etish;

- uchinchidan, ta’lim faoliyatini tashkil etish va o‘quvchilar va o‘qituvchi o‘rtasidagi onlayn muloqotni tashkil etish imkonini beruvchi onlayn ta’lim (e-leaming). Albatta, raqamlashtirishning rivojlanishi o‘qituvchi va talabalarga qo‘yiladigan talablarni o‘zgartiradi, yangi tashkiliy ta’lim tuzilmalarini shakllantirishni rag‘batlantiradi. Raqamli ta'lim formatlarini joriy etish, shuningdek, ta'lim arxitekturasida murakkab o'zgarishlarni, o'qitishning odatiy shakllari va usullarida muqarrar o'zgarishlarni nazarda tutadi.

Yuqorida aytilganlarning barchasidan xulosa qilishimiz mumkinki, mahalliy oliy ta'limni modernizatsiya qilish muqarrar, u zamon bilan hamnafas bo'lishi kerak, ammo innovatsiyalar xavfini hisobga olish va o'z samaradorligini isbotlagan an'anaviy ta'lim texnologiyalaridan voz kechmaslik kerak. O’zbekistonda samarali ta'lim muhitini shakllantirishda innovatsion texnologiyalarning muhim roli aniq, chunki ulardan foydalanish bilimlarni o'zlashtirish darajasini oshirishga, o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishga, bilimlarni qo'llashga tayyorlikni shakllantirishga yordam beradi, amaliyotda nazariy bilim va mustaqil fikrlash asosida. Bundan kelib chiqib aytishimiz mumkinki, ta’lim faoliyatida innovatsion texnologiyalardan foydalanish yuqori

VOLUME 7, ISSUE 1, 2023

malakali mutaxassislar tayyorlashning zaruriy shartidir. Shu bilan birga, innovatsion texnologiyalardan foydalanish jarayonida jamiyat uchun yangi xavf-xatarlar paydo bo'lishini unutmaslik kerak. Albatta, ilmiy tahlil va zamonaviy ta'lim muhitini amaliy o'zgartirish tajribasi bilan taqdim etilgan ularning o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olish kerak.

Ta'lim muassasalarining yana bir muhim guruhi mintaqalarda intellektual markazlashtirish markazlari vazifasini bajarishi kerak bo'lgan universitetlar bo'ladi. Universitetlarga onlayn ta'lim jarayonlarini qo'llab-quvvatlashga e'tibor qaratishlari uchun takomillashtirilgan universitet funktsiyalari bilan ta'minlash muhimdir. Bu ta’lim muassasalarining vazifasi oliy ta’limni maksimal qamrab olishni ta’minlashdan iborat bo‘lib, bu hozirgi vaqtda har qanday rivojlangan davlat aholisi uchun ijtimoiy majburiyat hisoblanadi.

Xulosalar. 2022-yil yakunida “O‘zbekistonda zamonaviy raqamli muhit” loyihasi tadqiqotchilari ish beruvchilar, oliy va o‘rta maxsus ta’lim muassasalari o‘qituvchilari va talabalari o‘rtasida o‘tkazilgan sotsiologik so‘rov natijalarini taqdim etdi. So‘rovda qatnashgan o‘qituvchilarning yarmidan ko‘pi va talabalarning deyarli 90 foizi onlayn ta’lim platformalari taqdim etayotgan imkoniyatlarni yuqori baholaydilar, ammo an’anaviy oliy ta’lim talabalar uchun ustuvor masala bo‘lib qolmoqda

Albatta, raqamli texnologiyalar ta'lim muassasasini katta darajada o'zgartirdi va ta'lim sohasida ijtimoiylashuvning yangi shakllarini talab qiladi. Ular ta’lim olish uchun yangi imkoniyatlar yaratadi, shu bilan birga jamiyat oldiga yangi vazifalarni qo‘yadi, ularni qabul qilmasdan turib, O‘zbekiston jahon miqyosida raqobatbardosh bo‘lib qola olmaydi.

Xulosa o'rnida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirish iqtisodiy-ijtimoiy, siyosiy jihatdan kuchli, bozor iqtisodiyoti qonunlari to'liq amal qiladigan demokratik davlat qurishga hamda mamlakatda ishbilarmonlik muhitini yaxshilash, tadbirkorlik faoliyatiga keng qulaylik yaratish va uni yuritishni soddalashtirish, yangi innovatsion g'oyalarni takomillashuviga xizmat qiluvchi asosiy vositalardan biri ekanligi bilan alohida ahamiyatga egadir. Shu bilan birga bu riovojlanishning dastlabki bosqichlaridan biri bo'ladi.

Adabiyotlar

1. Quchqorovich X. R. KELAJAK MUHANDISLARIDA TEXNOLOGIK KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK MOHIYATI VA MODELI //Наука и технологии. – 2023. – Т. 1. – №. 2.

2. Khudoykulov R. ISSUES OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF ENGINEERS. Talqin va tadqiqotlar. 2023 Aug 28;1(28).

3. Quchqorovich, X. R., & Dilshodovich, D. D. (2022). ZAMONAVIY TA’LIM-TARBIYADA QO ‘LLANILADIGAN INNOVATSION TEXNOLOGIYALAR. INNOVATION: THE JOURNAL OF SOCIAL SCIENCES AND RESEARCHES, 155.

4. Худойкулов Р. Қ. ОЛИЙ ТАЛИМ МУАССАСАЛАРИДА ИИНОВАЦИОН ЁНДАШУВЛАР АСОСИДА “ҚУРИЛИШ ФИЗИКАСИ” ФАНИНИ ЎҚИТИШДА ТЕХНОЛОГИК КОМПЕТЕНТЛИКНИ ШАКЛЛАНТИРИШ МЕТОДИКАСИ //Экономика и социум. – 2021. – №. 12-2 (91). – С. 755-758.